

DEBRECENI ÍTÉLŐTÁBLA

Pf.II.20.589/2011/5. szám

A Debreceni Ítéltábla az előbb ... hozzátartozó, majd a fellebbezési eljárás során Dr. Horváth János Sándor ügyvéd (cím) által képviselt I.rendű felperes neve b.-i (cím) lakos I. rendű és az előbb személyesen eljáró, majd a fellebbezési eljárás során Dr. Horváth János Sándor ügyvéd (cím) által képviselt II.rendű felperes neve h.-i (cím) lakos II. rendű felpereseknek - a ... hozzátartozó, gyám (címe) által képviselt alperes neve h.-i (cím) lakos alperes ellen végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt indított perében a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 23.P.22.801/2008/56. számú ítélete ellen a felperesek által 57. sorszám alatt előterjesztett, 59. sorszám alatt kiegészített, illetve a II. rendű felperes által Pf. 4. sorszám alatt is kiegészített fellebbezés folytán - tárgyaláson kívül - meghozta a következő

Ítéletet:

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét azzal hagyja helyben, hogy az I. rendű felperes által az állam javára megtérítendő kereseti illeték összegét 27 000 (Huszonhétezer) forintra leszállítja, míg a II. rendű felperes által az állam javára megtérítendő kereseti illeték összegét 163 155 (Egyszázhatvanháromezer-egyszázötvenöt) forintra felemeli.

Kötelezi a felpereseket, hogy az államnak külön felhívásra térítsenek meg személyenként 163 155 (Egyszázhatvanháromezer-egyszázötvenöt) forint fellebbezési illetéket.

Ez ellen az ítélet ellen nincs helye fellebbezésnek.

Indokolás:

M. Jné (a továbbiakban: az örökhagyó) özvegy családi állapotú volt, gyermekei nem születtek, szülei korábban elhunytak. A II. rendű felperes a testvére, az I. rendű felperes elhunyt testvérének a fia. Az örökhagyóval nem tartottak rendszeres kapcsolatot, 2007 májusától kezdődően pedig egyáltalán nem találkoztak, nem beszéltek egymással.

Az örökhagyó szoros kapcsolatot ápolt az alperessel, aki őt nagymamájával - időközben kinevezett gyámjával - gyakran látogatta, „E. mamának” szólította, míg az örökhagyó az alperesnek ajándékokat adott, illetve óvodai ünnepein is részt vett.

Az örökhagyó 1996-ban agyvérzést szenvedett, e betegségből maradványtünet nélkül gyógyult, bár a bal oldala gyengébb volt. 2006 májusában rosszindulatú nyirokcsomó-

daganatot diagnosztizáltak nála, melyet rövid időn belül megoperáltak, ezt követően előbb sugárkezelést, utóbb kemoterápiás kezelést kapott D.-ben és M.-on. Ide a II. rendű felperes fia szállította őt gépkocsival.

2007 júliusában az örökhagyó kórházba került.

2007. július 26-án az őt a kórházban felkereső dr. **P. E.** m.-i közjegyző előtt írásbeli közvégrendeletet tett, mely szerint minden ingó-, ingatlan vagyona, vagyoni értékű joga és követelése kizárólagos örököseül az alperest nevezte meg. A végrendeletben szerepel, hogy alperest az örökhagyó egy hetes kora óta ismerte, őt unokájának tekintette. Az alperes szülei őt tisztelik, a kórházban rendszeresen látogatják, családtagként kezelik. **F. J.** nevű testvére külföldre távozott, míg a felperesek vele kapcsolatot nem tartanak, II.rendű felperesnek a címét sem tudja.

2009 augusztusában az örökhagyót otthonába engedték, ahol 2007. szeptember 5. és 13. között **D. Lné** a **H.** Ápolási Otthon nővére látta el.

Az örökhagyó fájdalomcsillapítókat szedett, azok a tudatára, gondolkodására tompító hatással nem voltak, bár gyenge fizikai állapotban volt, tudata mindvégig éber maradt. Rendkívül bizalmatlan volt, az ápolónővéren kívül mást a lakásba nem engedett be, az ajtót belülről bezárta.

2007. szeptember 17-én otthonában rosszul lett, kórházba szállították, ahol másnap elhunyt.

Temetési költségeit a II. rendű felperes fizette ki.

A hagyatéki eljárást Dr. **A. P.** m.-i közjegyző folytatta le, aki 2008. október 14-én kelt ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzésével az örökhagyó hagyatékát - a **M., Sz. u. ...** II/2. sz. alatti 5 000 000 forint értékű lakást, valamint összesen 438 500 forint értékű ingóságot - a végrendelet alapján a végrendeleti örökösnek adta át.

A felperesek keresetükben kérték annak megállapítását, hogy a végrendelet érvénytelen, mert annak tételekor az örökhagyó ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezett, illetve a végrendeleten lévő aláírás nem tőle származik. Ezt meghaladóan a II. rendű felperes keresetét akként módosította, hogy a végrendelet érvénytelenségének megállapítása esetére kérte a hagyatékhoz tartozó ingatlan 1/2 részére tulajdonjoga ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzését, illetve az ingóságok 1/2 részének javára történő kiadását.

Az alperes a kereset elutasítását kérte.

Az elsőfokú bíróság ítéletében a keresetet elutasította, a felpereseket kötelezte arra, hogy személyenként 162 000 forint illetéket térítsenek meg az államnak.

A határozata indokolásában kifejtette, hogy az I. rendű felperes keresetében csak a végrendelet érvénytelenségének megállapítását kérte, marasztalásra irányuló kereseti kérelmet nem terjesztett elő. A megállapítási kereset Pp. 123. §-ában írt feltételei hiányában az I. rendű felperes keresetét érdemi vizsgálat nélkül utasította el.

A II. rendű felperesnek az örökhagyó végrendelet tételekori cselekvőképtelen állapotára való hivatkozással kapcsolatban hangsúlyozta, hogy a végrendeletet készítő közjegyző tanúvallomása szerint az örökhagyó tökéletes szellemi állapotban volt, s **D. Lné** tanú is azt igazolta, hogy **M. Jné** tudata mindvégig tiszta volt. A szerzett orvosi dokumentumok sem támasztottak kételetet ezzel kapcsolatban. Értékelt, hogy maga a II. rendű felperes is akként nyilatkozott, hogy az örökhagyó beszámítási képességét kizártnak maga sem tartja, az csupán korlátozott lehetett. **F. Lné** és **H. E.** tanúvallomását kisebb súllyal vette figyelembe, tekintettel arra, hogy ők a végrendelet alkotása előtt hosszabb időn keresztül nem találkoztak az örökhagyóval, így szellemi állapotáról érdemi információval nem rendelkeztek. A II. rendű felperes fiának tanúvallomását - mely szerint az örökhagyó az élete végén már felejtett és szellemileg kezdett leépülni - mint a per kimenetelében érdekelt személy nyilatkozatát vette figyelembe. E bizonyítékokat a Pp. 206. §-a alapján értékelve jutott arra a megállapításra, hogy a végrendelet tételekor az örökhagyó ügyei viteléhez szükséges belátási képessége nem hiányzott.

Az írásszakértői vélemény igazolta, hogy a végrendeletet az örökhagyó írta alá, ezért a keresetet e tekintetben is alaptalannak találta.

Az ítélettel szemben a felperesek terjesztettek elő fellebbezést, amelyben mindketten kérték a megyei bíróság határozatának megváltoztatását, akként, hogy a végrendelet érvénytelensége folytán a hagyatéki ingatlan $\frac{1}{2}$ - $\frac{1}{2}$ részének tulajdonjogát megszerezték, s kérték kötelezni az alperest a hagyatéki ingóságok részükre egymás közt egyenlő arányban történő kiadására.

Álláspontjuk szerint az elsőfokú bíróság a tanúvallomásokat helytelenül mérlegelte, azok alapján tévesen állapította meg a tényállást és téves következtetéseket vont le. Rámutattak, hogy a végrendeletet írásba foglaló közjegyző nem tudott nyilatkozni arról, hogy kinek a hívására kereste fel az örökhagyót a végrendelet elkészítése érdekében. Nem érdeklődött sem orvosnál, sem ápolónál az örökhagyó szellemi képességei felől, saját megítélése alapján minősítette végrendelkezésre alkalmas állapotúnak. Első találkozásuk alkalmával készített jegyzetei szerint az örökhagyó nem ismerte a II. rendű felperest, majd amikor ez a megjegyzés az okiratba belekerült, a néhai azt a közjegyző második látogatása alkalmával minden további nélkül aláírta. E tény bizonyítja, hogy nem volt beszámítható állapotban. Kiemelték **D. Lné** tanúvallomásából, hogy az ápoló nem tapasztalta, hogy rajta kívül más is járt volna az örökhagyó lakásában, ami a felperesek előadását erősíti meg, mely szerint az alperesi oldalt az örökhagyó a lakásból kitiltotta, ez pedig erősen kétségesé teszi, hogy az alperest jelölte volna meg örökösének. Tévedett a megyei bíróság, amikor **P. I.-t** elfogult tanúnak minősítette, hiszen ő 2007 májusáig rendszeresen szállította az örökhagyót a gyógykezelésekre, majd helyette lépett be a néhai életébe az alperesi oldal, s ezen időtartamhoz képest eltúlzott a végrendeleti juttatás nagysága. **H. E.**

tanú igazolta, hogy rendszeresen tartotta a néhai a kapcsolatot a II. rendű felperessel, így az, hogy nem emlékezett a lakcímére, igazolja, hogy szellemileg nem volt ép állapotban.

A fellebbezés kiegészítése során a felperesek arra utaltak, hogy az alperes gyámja szeptember 18-án vette át a lakás kulcsait, amire nem lett volna szükség, ha korábban oly mértékben gondoskodtak volna az örökhagyóról, mint állították.

Végül kifogásolta a II. rendű felperes, hogy a bíróság nem kötelezte az alperest a temetési költség megfizetésére.

Az alperes fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását indítványozta.

A fellebbezés alaptalan.

Az ítélet tábla mindenekelőtt hangsúlyozza, hogy az elsőfokú bíróság helytállóan járt el, amikor az I. rendű felperes megállapításra irányuló kereseti kérelmét érdemi vizsgálat nélkül elutasította.

A Ptk. 563. §-a szerint a végrendelet érvénytelenségére, illetőleg hatálytalanságára csak az hivatkozhat, aki az érvénytelenség, illetőleg a hatálytalanság megállapítása esetében maga örököl vagy tehertől mentesül. A végrendelet megtámadásának joga személyhez kötött jog és a végrendeletet csak a perben álló felek egymás közötti viszonyában lehet érvénytelennek nyilvánítani. A felek között így kialakuló öröklési per tulajdonképpen tulajdoni per, az öröklés a tulajdonjog átszállásának egyik módja, s ez esetben megállapítási per indításának nincsen helye.

A végrendelet érvénytelenségének jogkövetkezménye az álorökös marasztalása. „A Ptk. 237. § (1) bekezdése szerint érvénytelen szerződés esetében - a törvény eltérő rendelkezése hiányában - a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet kell visszaállítani. Ez azt jelenti, hogy mindegyik fél köteles visszaadni a másiknak azt, amit tőle az érvénytelen szerződés alapján kapott. A végrendelet érvénytelensége (hatálytalansága) esetében „visszaadásról” nem lehet szó, mert a végrendeleti örökös a rendszerint a birtokában lévő hagyatékot nem a törvényes örököstől kapta, következményeiben azonban ez az érvénytelenség (hatálytalanság) is hasonló a szerződés érvénytelenségéhez. A végrendeleti örökös, mint álorökös köteles a birtokában tartott hagyatéki tárgyakat kiadni, illetőleg a hagyatéki követeléseket átengedni a valódi örökösnek, aki rendszerint a törvényes örökös.” (A Polgári Törvénykönyv Magyarázata, KJK-Kerszöv Jogi- és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 2004. II. kötet, 2445. oldal)

A perbeli esetben sem volt akadálya annak, hogy - miként a II. rendű felperes tette - az I. rendű felperes is marasztalásra irányuló kereseti kérelmet terjesszen elő: kérje a vélt álorökös birtokában lévő ingóságok kiadását, illetve a tulajdonjogának a Ptk. 116. § (1) bekezdése alapján az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzését, tekintettel arra, hogy a végrendelet érvénytelensége következtében ő az örökös.

A Pp. 247. § (1) bekezdése szerint a másodfokú eljárásban a keresetet megváltoztatni nem lehet. Ez a rendelkezés a bekezdés c) pontja szerint nem zárja ki, hogy a fél megállapítás helyett teljesítést, vagy teljesítés helyett megállapítást követelhesen (123. §).

Mivel az I. rendű felperes a fellebbezésben immár marasztalásra irányuló kereseti kérelmet terjesztett elő - s ennek a Pp. idézett rendelkezése szerint eljárásjogi akadálya nem volt -, az ítéletábra az ő fellebbezését is érdemben bírálta el.

Az örökgyó beszámítási képessége hiányával összefüggésben az ítéletábra kiemeli, hogy a Ptk. 17. § (1) bekezdése kimondja, hogy gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen az, aki olyan állapotban van, hogy ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - tartósan vagy a jognyilatkozata megtételekor átmenetileg - teljesen hiányzik. A 17. § (2) bekezdése szerint az ilyen személy jognyilatkozata semmis.

Annak elbírálása, hogy a perbeli végrendelet érvénytelen-e, az adott helyen, időben, körülmények között fennálló és az adott belátási képesség teljes hiányát bizonyító tények mérlegelésével lehetséges.

A Pp. 164. §-ának (1) bekezdésére figyelemmel a felpereseket terhelte annak kétséget kizáró bizonyítása, hogy az örökgyó a végrendelet idején az elmebeli állapota miatt az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezett és így érvényes végrendeletet nem alkothatott.

A 177. § (1) bekezdése értelmében szakértő kirendelésére akkor kerül sor, ha a perben jelentős tény vagy körülmény elbírálásához a bíróság nem rendelkezik megfelelő szakértelemmel. Az elmebeli állapot megítélése orvosi - mégpedig elmeorvosi - szakkérdés, ebben a kérdésben a bíróság - hozzáértés hiányában - általában, a nyilvánvaló esetek kivételével, elmeorvos szakértői vélemény beszerzése nélkül megalapozottan nem tud állást foglalni.

Az ítéletábra megítélése szerint viszont csak akkor nem mellőzhető a szakértő kirendelése, ha a bíróságban megfogalmazódik annak lehetősége, hogy a végrendelet alkotásakor az örökgyó belátási képessége teljesen hiányzott. A Legfelsőbb Bíróság egy eseti döntésében (BH. 2002. évi 6.) kimondta, hogy nem indokolt az orvosszakértői bizonyítás elrendelése, ha az örökgyó életkörülményei és életvitele alapján a végrendeletképzési képességének hiányára nem merült fel adat.

Az elsőfokú bíróságban az örökgyó végrendeletképzéskori cselekvőképtelenségének lehetősége a rendelkezésre álló egyéb bizonyítékokra figyelemmel fel sem merült, s ennek gyanúja a másodfokú bíróságban sem fogalmazódott meg. Nem vétett ezért eljárási szabálysértést a megyei bíróság, amikor e kérdésben orvosszakértői vélemény nélkül döntött, határozata ennek hiányában sem megalapozatlan.

Ahogy az elsőfokú bíróság helytállóan mérlegelte, a néhai egészségi állapotával kapcsolatos iratok közül egyik sem utal olyan betegségre, kezelésre, gyógyszerre, mely az örökgyó beszámítási képességének hiányát, vagy akár csak korlátozott voltát felvetné,

bár ez utóbbinak a cselekvőképtelenség szempontjából nem is lenne jelentősége. E dokumentumokat az adott esetben, az adott diagnózisok kapcsán a bíróság szakértő közreműködése nélkül is megfelelően értékelhette.

Nem tévedett, amikor a végrendeletet írásba foglaló közjegyző vallomását döntőnek tekintette. A közjegyző tanúvallomása szerint - bár arra valóban nem emlékezett, hogy ki kérte fel a végrendelet írásba foglalására - gyakorlatának megfelelően elsődlegesen elbeszélgetett az örökhagyóval, meggyőződött arról, hogy szellemi képességei a végrendelkezési képességnek megfelelnek-e, s ezzel oldotta az ilyen helyzetben előforduló feszültséget. Az örökhagyón külsőleg semmi rendkívülit nem észlelt, őt elég élénknek találta, semmilyen jelét nem észlelte beszámítási képessége hiányának. Tisztázta, hogy milyen gyógyszereket szed, s nyilvánvalóvá vált, hogy olyan kábító jellegű vagy tudatállapotot befolyásoló gyógyszert nem kap, ami esetleg a végrendelkezési képességét negatívan befolyásolja. A végrendelet leendő tartalmát vele aprólékosan, részletesen megbeszélte, majd visszatért az irodájába, ahol a végrendelet szövegét írásba foglalta, s amikor azt visszavitte az örökhagyónak, vele ismertette, neki felolvasta, tartalmát elmagyarázta, megkérdezte, hogy ténylegesen ezt akarja-e, ilyen tartalommal kíván-e végrendelkezni, s az igenlő válasz után került sor az okirat aláírására. (24. sorszámú jegyzőkönyv 2. oldal)

Az ítéletábra megítélése szerint az évtizedek óta végrendeleteket készítő közjegyző is rendelkezhet olyan tapasztalatokkal, hogy meg tudja ítélni, a végrendeletet tevő bír-e a végrendelet tételéhez szükséges belátási képességgel. E célból nem indokolt, hogy a közjegyző a kórházban fekvő beteg orvosaival, ápolóival konzultáljon.

A végrendelet nem azt tartalmazza - a felperesek fellebbezési állításával szemben -, hogy az örökhagyó a II. rendű felperest, a testvérét nem ismerte, hanem csupán azt, hogy a lakcímét nem tudta megmondani a közjegyzőnek. Ennek pillanatnyi emlékezet-kiesés is lehet az oka, ez a végrendelkezési képesség tekintetében kétségeket nem támaszt.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy **D. Lné** ápoló csak a végrendelet tételét követően bő 1 hónappal került az örökhagyóhoz, így a 2007. július 26-i szellemi állapotával kapcsolatban semmilyen információval nem rendelkezett, ám azt tanúvallomásával igazolta, hogy még 2007 szeptemberében is tiszta tudatú volt az örökhagyó, s ekkor sem szedett olyan gyógyszereket, amelyek szellemi állapotát befolyásolták volna. Annak, hogy ezen időszakban rajta kívül az örökhagyót az „alperesi oldal” látogatta-e, a végrendelet érvénytelensége elbírálása szempontjából semmilyen jelentősége nincsen. Az kétségbe nem vonható, hogy az örökhagyó az alperest jelölte meg végrendeleti örököséként, ezt a közjegyzői okirat kétséget kizáróan tanúsítja.

P. I. tanúvallomását nem elsősorban valóban fennálló érdekeltségi viszonya, hanem amiatt kellett kisebb súllyal figyelembe venni, mert ő az örökhagyóval a végrendelet tételét megelőzően hónapokon keresztül nem találkozott, így szellemi állapotáról ismeretekkel nem rendelkezett. Az az állítás, hogy csak az ő és az örökhagyó kapcsolatának megszakadása után, 2007 májusától „lépett be a néhai életébe az alperesi oldal”, nem fedi a valóságot, hiszen az alperest az örökhagyó többször megajándékozta, óvodai

ünnepein részt vett, míg az alperes nagymamájaként szerette a néhait. A végrendeleti juttatás mértékének a per elbírálása szempontjából semmilyen jelentősége nincsen.

Ugyanígy irreleváns a végrendelet érvénytelensége szempontjából, hogy az alperes képviselője útján a megörökölt lakás kulcsait mikor vette át.

Tény, hogy a II. rendű felperes jelezte az eljárás során, hogy az örökhagyó eltemettetésének költségeit ő fedezte, s annak megtérítésére igényt tart, s az alperes képviselője az utolsó tárgyaláson vállalta is ennek megfizetését. Határozott kereseti kérelmet azonban a II. rendű felperes e tárgyban nem terjesztett elő, ezért nem tévedett az elsőfokú bíróság, amikor a temetési költség, mint a Ptk. 677. § (1) bekezdés a) pontja szerinti hagyatéki tartozás megfizetésére e perben az alperest nem kötelezte. Amennyiben e tartozást az alperes nem egyenlíti ki, a felperes igényét külön perben érvényesítheti.

Mindezekre figyelemmel az ítéletábra az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján helybenhagyta.

A Pp. 253. § (3) bekezdése utolsó mondata alapján az elsőfokú bíróság illeték megfizetésére vonatkozó döntését az alábbiak szerint helyesbítette: az I. rendű felperes megállapításra irányuló kereseti kérelme alapján az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 39. § (3) bekezdés b) pontja értelmében a meg nem határozható perértékre figyelemmel 450 000 forintos illetékalap után köteles az Itv. 42. § (1) bekezdés a) pontja szerinti 6 %, azaz 27 000 forint illeték megtérítésére.

A II. rendű felperes keresetének illetékalapja a hagyaték 5 438 500 forintos értéke, mely után a megtérítendő illeték 163 155 forint.

A fellebbezés eredménytelen volt, ezért a felperesek kötelesek az illetékfeljegyzési joguk folytán le nem rótt fellebbezési illeték állam javára történő megtérítésére a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése alapján.

A fellebbezési eljárás során is pernyertesnek bizonyuló alperesnek költsége nem merült fel, ezért arról az ítéletábrának nem kellett rendelkeznie.

Az ítéletábra a fellebbezést a Pp. 256/A. § (1) bekezdés f) pontja alapján bírálta el tárgyaláson kívül.

D e b r e c e n, 2012. január 10.

Dr. Csiki Péter s.k. a tanács elnöke, Dr. Veszprémy Zoltán s.k. előadó bíró,
Dr. Kocsis Ottília s.k. bíró

A kiadmány hitelül:

- kiadó -